

2.1.1. Současná sídelní struktura

Tři největší města v kraji tvoří i sídla správních obvodů s nejvyšším podílem městského obyvatelstva, kterými jsou správní odvozy ORP Hradec Králové, Trutnov a Náchod. Žije v nich téměř polovina obyvatel kraje. Nejvíce obyvatel venkovských obcí (nemají statut města) žije ve správních obvodech ORP Nový Bydžov, Hořice a Dobruška. Sedm správních obvodů ORP mělo hodnotu podílu obyvatel na kraji nižší než čtyři procenta.

Vývojem sídelní struktury se podrobně zabývaly již analytické publikace ze SLDB 2001 (rok vydání 2003), Správní obvody obcí s rozšířenou působností (rok vydání 2004) a Demografický, sociální a ekonomický vývoj Královéhradeckého kraje 2000 – 2004 (rok vydání 2005). Vzhledem k tomu, že osídlení jako jedna z demografických oblastí je ovlivňována jevy a procesy souvisejícími s reprodukci obyvatelstva, vývojem a změnami jeho stavu, kde se odráží sociálně-ekonomický, politický i historický vývoj společnosti, zaslouží si stále prvořadou pozornost.

Základní jednotkou osídlení jsou **obce**. Jejich počet je v Královéhradeckém kraji v posledním desetiletí stabilní a beze změn, stejně tomu tak je na území okresů. Poslední větší změnou byl přírůstek 13 obcí od sčítání v roce 1991 na 442 koncem roku 1992 a v roce 1995 se ustálil na současném počtu 448. Z územního pohledu se tyto změny dotkly pouze okresu Hradec Králové, v ostatních okresech kraje se sídelní struktura stabilizovala již ke dni sčítání v roce 1991, tj. 3. březnu.

Počet obcí v Královéhradeckém kraji a jeho okresech

	1961 ¹⁾	1970 ¹⁾	1980 ¹⁾	1990	1991 ¹⁾	1992	1993	1994	1995	2 000	2 005
Královéhradecký kraj	620	518	405	302	429	442	446	447	448	448	448
v tom okresy:											
Hradec Králové	164	135	79	63	88	100	101	101	101	101	101
Jičín	177	121	69	61	109	109	110	111	111	111	111
Náchod	88	85	80	54	76	77	78	78	78	78	78
Rychnov nad Kněžnou	94	90	90	61	83	83	83	83	83	83	83
Trutnov	97	87	87	63	73	73	74	74	75	75	75

¹⁾ všechny přepočty ze SLDB vycházejí z územní struktury platné v roce sčítání (počet obcí jak byl v roce sčítání, bez přepočtů na novou územní strukturu)

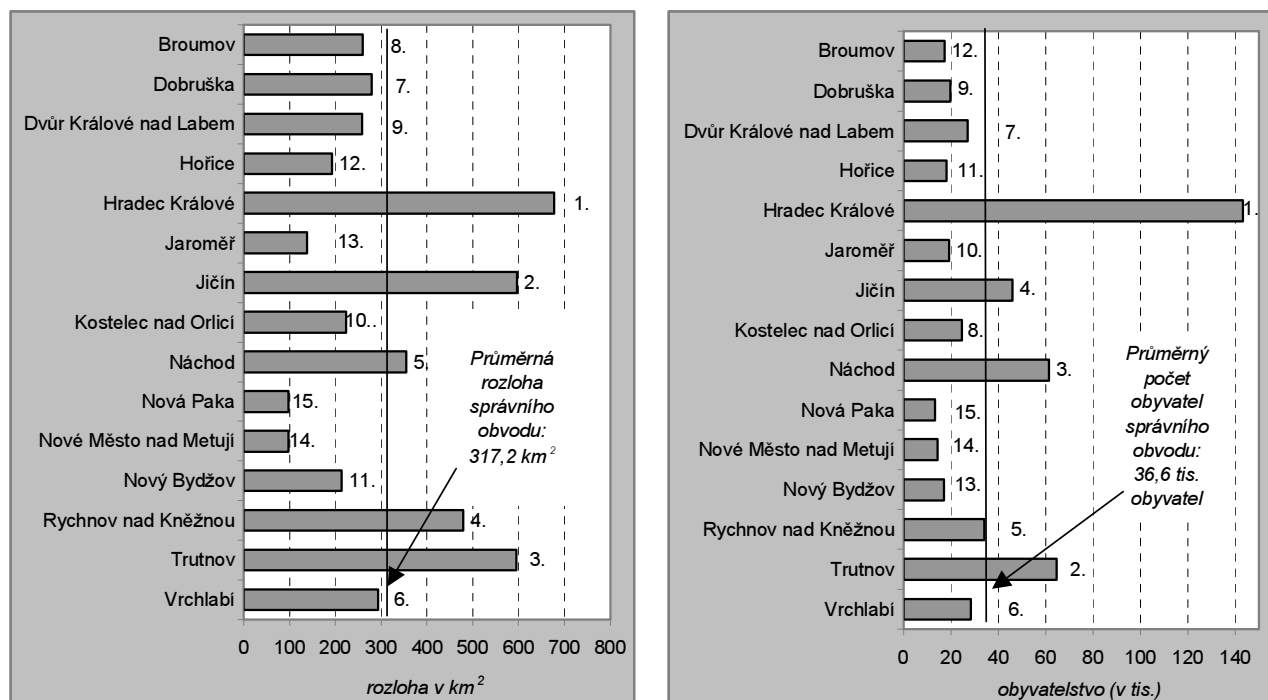
Rozdrobenou sídelní strukturou a vyšší hustotou sídel se Královéhradecký kraj vyznačuje již historicky. Rozlohou a počtem obyvatel zaujímá 9. a 10. příčku mezi 14 kraji, naproti tomu počtem obcí na km² se řadí na opačnou stranu žebříčku. Situace mezi správními obvody uvnitř kraje je mnohem rozdílnější.

Pohledem na tabulku 2.1.1.1. je zřejmé, že rozdíly mezi jednotlivými správními obvody jsou značné. Již jen výrazně odlišný počet obcí a obyvatel dává předpoklad určitým specifikům jednotlivých správních obvodů. **V průměru připadalo v Královéhradeckém kraji k 31. 12. 2005 na jeden správní obvod ORP 30 obcí, 11 km² katastrální plochy, 1 224 obyvatel a 115,2 obyvatele na km².** Nad průměrem kraje bylo rozlohou 7 správních obvodů, počtem obyvatel také 7 správních obvodů a počtem částí obcí 5 správních obvodů. Výjimečné postavení v tomto ohledu má správní obvod ORP Nová Paka s pěti obcemi.

Tři největší správní obvody podle **počtu obyvatel**, Hradec Králové (26,1 %), Trutnov (11,8 %) a Náchod (11,2 %), zahrnují téměř polovinu obyvatel kraje a jejich sídla jsou zároveň třemi největšími městy Královéhradeckého kraje. Zbývajících 12 správních obvodů se podílem obyvatel pohybuje v rozmezí od 2,4 % (Nová Paka) po 8,4 % (Jičín).

Nejméně obyvatel žilo k 31. 12. 2005 ve správních obvodech Nová Paka (2,4 %), Nové Město nad Metují (2,6 %) a Nový Bydžov (3,1 %). Do čtyř procent obyvatel kraje měly ještě další čtyři správní obvody – Broumov (3,2 %), Hořice (3,3 %), Jaroměř (3,5 %) a Dobruška (3,6 %). To znamená, že v sedmi z celkového počtu 15 správních obvodů kraje žilo do čtyř procent obyvatel kraje.

Graf 1 Pořadí správních obvodů ORP podle rozlohy a počtu obyvatel k 31. 12. 2005

Podíl obyvatel žijících v sídelních městech správních obvodů se pohybuje v intervalu od 24,9 % (město Kostelec nad Orlicí) do 70,0 % (město Nové Město nad Metují). Nejvyšší podíl městského obyvatelstva mají opět tři největší správní obvody podle počtu obyvatel. Naopak ve správních obvodech ORP Nový Bydžov (58,0 %), Hořice (51,4 %) a Dobruška (48,8 %) žije relativně nejvíce obyvatel venkovských obcí (nemají statut města). Odlišnost městského a venkovského osídlení je v tomto pohledu důvodem k rozdílu v postavení jednotlivých správních obvodů a jejich vývoji v měnících se životních podmínkách.

Tab. 2.1.1.1. Sídelní struktura podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2005

	Počet obcí		Počet částí obcí	Obyvatelstvo celkem	Podíl obyvatel žijících v (%)			Průměr na 1 obec			Počet obyvatel na 1 km²
	celkem	z toho měst			sídle SO ORP	ostatních městech	ostatních obcích	rozloha (km²)	obyvatelstvo	počet částí obce	
Královéhradecký kraj	448	43	1 072	548 368	49,8	18,0	32,2	10,6	1 224	2,4	115,2
v tom správní obvody:											
Broumov	14	3	37	17 328	47,0	26,3	26,8	18,5	1 238	2,6	66,8
Dobruška	26	2	59	19 903	35,3	15,9	48,8	10,7	766	2,3	71,3
Dvůr Králové nad Labem	28	1	62	27 142	59,4	-	40,6	9,2	969	2,2	105,3
Hořice	29	1	60	18 138	48,6	-	51,4	6,6	625	2,1	94,1
Hradec Králové	81	5	168	143 148	66,0	11,5	22,6	8,4	1 767	2,1	211,3
Jaroměř	15	1	45	19 134	66,7	-	33,3	9,2	1 276	3,0	138,2
Jičín	77	5	201	45 904	35,4	21,8	42,8	7,7	596	2,6	76,9
Kostelec nad Orlicí	22	3	50	24 743	24,9	34,1	41,1	10,2	1 125	2,3	110,7
Náchod	36	5	110	61 472	34,3	40,1	25,7	9,9	1 708	3,1	172,9
Nová Paka	5	1	34	13 264	69,8	-	30,2	19,4	2 653	6,8	136,5
Nové Město nad Metují	13	1	25	14 359	70,0	-	30,0	7,5	1 105	1,9	146,4
Nový Bydžov	23	1	47	16 959	42,0	-	58,0	9,3	737	2,0	79,2
Rychnov nad Kněžnou	32	4	73	33 994	34,3	27,7	38,0	15,0	1 062	2,3	70,9
Trutnov	31	7	74	64 533	48,3	25,1	26,6	19,2	2 082	2,4	108,4
Vrchlabí	16	3	27	28 347	46,1	21,5	32,5	18,3	1 772	1,7	96,6

Stupeň integrace sídel do obcí (počet částí obce na 1 obec) se pohybuje v rozmezí od 1,7 částí na 1 obec v SO ORP Vrchlabí po 3,1 částí v SO ORP Náchod. Výrazně odlišná hodnota ve správním obvodu ORP Nová Paka (téměř 7 částí na obec) je ovlivněna nízkým počtem obcí, u kterých převažují obce s větším počtem obyvatel.

Největší **hustotu obyvatelstva** na 1 km² **katastrální plochy** mají SO ORP Hradec Králové, Náchod a Nové Město nad Metují. Naopak **nejnižší** Broumov, Rychnov nad Kněžnou a Dobruška. Na 1 km² **zastavěné plochy** mají nejvíce obyvatel SO ORP Trutnov (8 166), Hradec Králové (7 683) a Vrchlabí (7 456) a nejméně Nový Bydžov (3 675), Dobruška (3 681) a Jičín (3 810).

Nejvyšší **hustotu obcí na 1 km²** mají správní obvody Hořice (15), Nové město nad Metují (13) a Jičín (13) a **nejnižší** Nová Paka, Trutnov, Broumov a Vrchlabí (shodně po 5).